

Sir Philip Sidney levele Kolozsvári Jordán Tamáshoz

Az angol történettudomány Anglia legnagyobb korának, az Erzsébet-kornak öt-hat legkimagaslóbb személyisége között tartja nyilván Sir Philip Sidney-t. Allamférfinak, katonának, költőnek, tudósnek egyaránt kiváló volt. A XVI. század legnagyobb angol költője a *Robinson*ig a legolvasottabb angol regény szerzője. Még az a romantikus dicsfény is övezi, hogy a spanyol zsarnokság ellen esett el Hollandia védelmében 32 éves korában.

Ez a jeles személyiség fiatalkorában hosszabb időt töltött a Dunatájon, 1573 és 1575 között megfordult Bécsben, Prágában, Brünmben, Krakkóban. A bonyolult kelet-közép-európai viszonyok között, mint ezt jelentései és levelei tanúsítják, kiválóan kiismerte magát. A protestáns-barát Miksa császárral és magyar királlyal az őt körülvevő magyar, cseh és osztrák humanisták révén barátkozott össze. Ennek halála után a császári-királyi családhoz fűződő kapcsolatai és közép-európai tájékozottsága révén Rudolffhoz nevezik ki angol nagykövetnek egy jelentékeny küldöttség élén, amelyben a moszkvai angol nagykövet az ő helyettese. Arcképét Veronese festette meg, Giordano Bruno két könyvét dedikálta neki. Luther és Melancthon barátainak és tanítványainak ismerőse és a hugenották követője. Angol követként is a protestánsok vallásszabadságáért emelte fel szavát. Az ő jelentései is hozzájárultak, hogy Anglia kiépítette Kelet-Európával és a Közép-Kelettel diplomáciai és kereskedelmi kapcsolatait. Leveleiben ugyan több magyar történelmi személyiség, így Báthori István, Bekes Gáspár, Schwendi Lázár és mások neve is előfordul, de csak egyetlen olyan levele maradt fenn, amit magyar humanistához intézett. Ez a magyar, a cseh, a morva, az erdélyi szász és a román orvostudományban évszázadok óta színtartott Kolozsvári Jordán Tamás, akinek ilyen irányú világirodalmi összeköttetéseiről eddig egyetlen dunai kutató sem számolt be.

Jordán Tamás (1539—1585) Kolozsvárott született, mint annak a Jordán Jánosnak a fia, akinek Heltai Gáspár 1551-ben *Trostbüchlein*jét ajánlotta. Heltai a család barátja volt, és később egyik történeti munkáját Brünmben küldte Jordán Tamásnak, hogy ő adja át azt Miksa császárnak és királynak. Tamás a korabeli leghíresebb európai egyetemeken végezte tanulmányait. Wittenberg, Párizs, Montpellier, Basel, Zürich, Padova, Bologna, Pisa és Róma voltak állomásai. Rabelais tanára, Rondelet, és Cardanus is tanította. 1565-ben Luther asztaltársának, Crato von Krafftheimnak, a bécsi egyetem rektorának meghívására telepedik meg Bécsben. Az 1566-os nagy dunántúli hadjárat idején, Szigetvár ostromakor a császár marsalljának, Ungrád Lajosnak kíséretében tábori orvos a győri fronton. Az itt kitört járványok leírásával vált az epidemiológia egyik úttörőjévé. Egy ideig Salm Kristófnak, a Bornemisza Pétert pártfogoló Salm György testvérének vendége Szomolyán; ezt házigazdája Balassi Bálint ideálja, Ungrád-Losonczy Anna révén kapta.

1569-ben Morvaország fő fizikusának, első főorvosának nevezik ki Jordán Tamást, és *Kolozsvári* előnévvel nemességet kap. A Brünmben akkoriban pusztító szifilisz extragenitális eseteinek első leírója. A morvaországi és a trencséntpléci gyógyfürdők elemzése olyan jelentős munkája, hogy az 1752-ben latinul, 1755-ben németül jelenik meg újra, sőt még most húsz éve, 1948-ban is kiadták csehül Olomoucban. Ján Blahoslavnak, a Cseh-Morva Testvériség vezetőjének is jóbarátja lett. A cseh történelem egyik legfontosabb forrását, Dubravius krónikáját saját kutatásaival kiegészítve ő adta ki. Mint orvost Paracelsus és Agricola, a két

legnagyobb XVII. századi orvos-gondolkodó mellé állítják. Amikor 1585-ben elhunyt, hat napig vártak temetésével, amíg az erdélyi rokonok meg nem érkeztek. Felesége erdélyi lány volt. Leszármazottai, akik között híres matematikusok akadtak csak nemrég is, még ma is élnek, Budapesten.

Sir Philip Sidney Jordán Tamáshoz intézett latin nyelvű levelének* magyar szövege a következő:

**A legbarátibb férfiúnak,
a legkedvesebb barátomnak
Morvaországban**

Jóságos Jordánom, mivel holnap el kell innen távoznom, ezzel a pár szóval akarlak köszönteni, hogy ezzel a még oly csekély szolgálattal mégis jelezzem: nem felejtettem el kiváló emberséges magatartásodat, melyet irántam tanúsítottál.

Ha előfordulna, hogy a Tiéid közül valaki mifelénk vetődne, amennyire tölem telik, biztosan mindent megpróbálok, amit csak tehetek, hogy viszontszolgálataimmal barátságunknak megfeleljek. Barátságunk összekovácsolója, Hubert Languet, méltán kedves számodra, én pedig atyámnak tekintem őt, amíg élek. Közben ismételten kérlek, őrizd meg emlékezetedben, és arra is, hogy amint csak teheted, add át szívélyes üdvözetemet azoknak a nagy szellemeknek, akik közbenjárásodra oly nagy barátsággal fogadtak, különösen pedig amaz igazán derék férfiúnak, báró Zierotinnak, a nagyszerű embernek, akit egész életemben tisztelni fogok.

A megígért verseket itt küldöm Neked: szeretném, ha a jóbarátok megvizsgálnák őket, amit a rosszindulatúak úgysem tesznek. A szerző nevét sehogysém ismerem; úgy tetszik, francia lehet.

Tegnap érkezett ide a török követ, Mahmud, akit nagy, sőt majdnem királyi pompával fogadtak. De a kíséretében levő fajtájabeli sihederek oly visszataszítóak voltak, amilyeneket még sohasem láttam: azt mondanád, egyikét napra felakasztották őket, oly sápadtak voltak és mintha fából valók lennének.

Érezd jól magad, és engem mint eddig, szeress.

Prágában, 1575. március 2-án.

**Nagyon szerető
Philip Sidney-d**

Ez a levél, eltekintve attól a nagy értékétől, hogy a világirodalomban a magyar költészet létezéséről először hirt adó neves angol költő magyar tudóshoz írt saját levele, Jordán Tamás nemzetközi kapcsolataira vonatkozólag értékes adatokat tartalmaz. A levélben említett Hubert Languet a hugenotta történetfilozófia egyik legnagyobb képviselője, akinek *Vindiciae contra Tyrannos* című munkája a zsarnokság elleni egyik első szabadgondolkodói megnyilatkozás. Zierotin báró — Ján Zierotin — Karol Zierotinnak, a harmincéves háború egyik vezető cseh államférfiának az apja. A levélhez csatolt versek Sidney saját művei lehettek. Életében ti. irodalmi alkotásait nem tette közzé, csak barátaival közölte. Mint költő, erősen a *Pléiade* — az egykorú hetes francia költőcsoport — hatása alatt állt, rövid jellemzése erre utal. Jordán Tamás, akárcsak közös pozsonyi orvosbarátjuk, Purkircher György, Sidney-nek egyik forrása lehetett a politikai értesülések szerzésében.

A levél hangja, bár a humanista stílus szokványos fordulatai felismerhetők benne, az őszinte barátság ragaszkodó szavait is magában foglalja. Ez a levél Ko-

* *Sir Philip Sidney: The Complete Prose Works. III. Oxford, 1965. 102.*

lozsvári Jordán Tamás irodalmi összeköttetéseihez nyújt további adatokat. Érdekes, hogy a német barokk líra Martin Opitz mellett legnagyobb alakja, Paul Schede vette el Emilie nevű leányát, aki egyébként Sidney-hez mint költőhöz az első verset írta. A levél Sidney természettudományos kapcsolataihoz is érdekes adalékot szolgált.

Gál István

A 6 Órai Újság történetéhez

Az 1924-ben törvényen kívül helyezett Román Kommunista Párt irányítása vagy befolyása alatt működő legális folyóiratok és napilapok rendszerében — a *Korunk*, *Dolgozók Lapja*, *Bluze Albastre*, *Era Nouă*, *Nagyvárad* *Friss Újság*, *Clopotul* és mások mellett — jelentős szerep jut a temesvári *6 Órai Újságnak*. Tagadhatatlan persze, hogy tíz esztendeje alatt voltak fogyatékoságai is, ezek azonban nem hatálytalaníthatják mérlege túltengő pozitívumait. Ma már semmi sem indokolhatja például a hallgatást arról a szakaszáról, amikor — 1939-ben — közvetlen pártirányítás alatt állt.

A *6 Órai Újság* története 1931-ben, a kapitalizmus nagy gazdasági világválsága idején kezdődik. Alapítója, főszerkesztője Franyó Zoltán, az ismert író és publicista, aki a polgári radikalizmustól eljut a munkásmozgalomig. Az új napilap határozottan plebejus orientációjú. A *Dolgozók Lapja* nehézségei, majd betiltása idején, 1932-ben igyekeznek vállalni ennek feladatkörét, átvenni olvasótáborát. A jól szerkesztett, bátor orgánium példányszáma gyorsan emelkedik, és csakhamar az egész romániai magyar nyelvterületen elterjed.

A lap körül fiatal baloldali újságírónemzedék serken fel: Szimonisz Henrik, Dimény-Herczka István, Kubán Endre és mások. A lap jellegét 1931 és 1933 között a munkásmozgalomhoz fűződő erős szálak jellemzik, abban az általános légkörben, amelyet egyfelől a gazdasági válság nyomása alatt radikalizálódó romániai tömegek forradalmi lendülete, illetve a kommunisták előretörése Németországban, Spanyolországban, Kínában s a szocializmus sikeres építése a Szovjetunióban határoz meg, másfelől a hazai tőkés-földesúri oligarchia egyre retrográdabb, terrorisztikusabb bel- és külpolitikája. Franyó Zoltán és munkatársai, akik között 1932-ben egy időre ott találjuk Méliusz Józsefet és Szilágyi Andrást, ezekben az években intézményes kapcsolatot tartanak fenn az RKP és a KISZ temesvári helyi vezetőségével. A szakszervezeti bérharcok, a munkanélküli-mozgalmak a jelzett szakaszban a lap cikkanyagában szembetűnően nagy helyet foglalnak el. A lap messzeemenően támogatja az 1931-es és 1932-es választásokon a Dolgozók Blokkja jelöltjeit, és nem kis része van abban, hogy Lucrețiu Pătrășcanu Temes megye haladó erői 1931-ben bejuttatják a parlamentbe.

Az 1933-as februári vasutas és kőolajipari sztrájkharcokat követő ostromállapot érzékenyen érinti a lapot. A betiltást csak az addigi formában való napi megjelenésről történt lemondás árán sikerül elkerülnie. Ettől kezdve hetilap. A munkásmozgalom napi problémáival most már kevesebbet foglalkozik. Ezzel szemben gyarapodó figyelemben részesíti a hazai és nemzetközi kommunista és demokratikus szellemi életet, a haladó irodalmat és művészetet. Rendszeresen közöl a hitleri hatalomátvétel után emigrált német antifasiszta írók munkáiból. Leleplező sorozatot kezd a „barna pestisről”, és figyelemmel tájékoztat Dimitrov lipcei peréről.

A nagy gazdasági válság közepette kialakuló forradalmi hullámra a reakció az ország faszízalásával válaszol. Aktivizálódik a Vasgárda, a magyar, a szász és a sváb szélsőjobboldal; terjed az antiszemitizmus, a fasiszta ideológia; kiéleződnek a nemzetiségi ellentétek. A Román Kommunista Párt ebben a helyzetben, 1935 februárjában meghirdeti antifasiszta népfronti programját. A *6 Órai Újság* határozott

rokonszenvvel fogadja ezt a programot. A lap hasábjain a demokratikus összefogás érdekében számos cikk jelenik meg. Elsőként közli 1935 decemberében a MADOSZ és az Ekésfront megállapodását. A spanyol polgárháború éveiben a lap állandóan foglalkozik a köztársaságiak küzdelmeivel, állást foglal ügyük mellett, és igyekszik megértetni az olvasóval, hogy a távoli Ibériai-félszigeten a romániai demokrácia sorsa is kockán forog.

Csaknem minden számban találni anyagot ebben az időben a japán invázió ellen harcoló Kínáról s a kínai vörös hadseregről. Figyeli a lap a szomszédos Magyarország társadalmi vívódásait, és helyesen mutat rá a horthysta-revizionista külpolitika kalandor jellegére (lásd Franyó Zoltán: *A pokol tornácán*. Bukarest, 1969). Sajnos, ez a pozitív szakasz 1937 közepe táján megtorpan, elbizonytalanodás és erős színvonal-süllyedés áll be. A lapot előnti a sok olcsó bulvárszenzáció és eklektikus külpolitikai „érdekeség”, illetve hiszékenység — a belpolitikával kapcsolatban.

Ennek oka mindenekelőtt az RKP és a lap szerkesztősege közti kapcsolat megzavarása. De szerepet játszanak benne a lap anyagi nehézségei is. Ellentétben a *Temesvári Hírlappal* és a *Déli Hírlappal*, amelyek mögött az Országos Magyar Párt tőkés és nagybirtokos köreinek pénzügyi erőforrásai állnak, a *6 Órai Újság* önerejéből tartja fenn magát, s ez, amióta a napi megjelenésről le kellett mondania, állandó nehézségeket okoz.

*

A királyi diktatúra 1938 februárjában sok tekintetben új helyzetet, új problémákat teremt. A tőkés-földesúri rendszer retrográd jellege elmélyül. Az összes politikai pártokat betiltják. Az egyetlen engedélyezett párt a Nemzeti Újjászületési Arcvonal, amelynek élén Károly király áll. A nemzetiségek számára az ún. „népközösségek” jelentik a kizárólagos politikai keretet. Ilyen helyzetben vetődik fel a gondolat a párt Erdély és Bánát Tartományi Bizottságában: szorosabbra fűzni, intenzívesíteni a kapcsolatokat a *6 Órai Újság* szerkesztőségével.

Franyó Zoltán megértéssel fogadja a tervet. Bevonják a szerkesztésbe a Székelyföldről Temesvárra származott Szabó Árpádot, a párt egyik odaadó aktivistáját, aki a *Brassói Lapok* megbízottjaként legális státussal rendelkezik. 1938 májusától kezdve a *6 Órai Újság* politikai színvonala ismét emelkedik, s az olcsó bulváryananyag visszaszorul (bár teljesen nem tűnik el).

A lap eddig is szívesen közölt a fiatal romániai magyar baloldali íróktól. Most céltudatosan keresi velük a kapcsolatot. 1938-ban munkatársai között találjuk Nagy Istvánt, Bánai Lászlót, Gáll Ernőt, Tóth Sándort, Aszódy Jánost, a költő Brassai Viktort és Kiss Jenőt, Dimény Istvánt és másokat. Állandó belső munkatársai közül Szimonisz Henrik és Kubán Endre említendő. A lap egyik sajátos vonása létezése első percétől a román irodalom tolmácsolása, a szellemi közeledés jegyében. 1938-ban a *6 Órai Újság* hasábjain jelen van, Franyó Zoltán művészi tolmácsolásában, a klasszikus Eminescutól a modern Lucian Blagaig a román költészet csaknem minden nagysága.

Fogékonyabbá válik a lap 1938 közepén a román demokrácia polgári képviselőinek megnyilatkozásai iránt is. Helyet ad Nicolae Iorga több bátor, vasgárda-ellenes kiállításának, így közli a nagy történész éles bírálatát a hitleri Németországgal cimboráló lengyel kormány öngyilkos külpolitikájáról. Figyelmet szentel a magyarországi humanista értelmiség olyan megnyilatkozásainak, mint például Babits Mihály vagy Féja Géza állásfoglalása a jobboldali kurzus zsidótörvénye ellen.

Az 1938 nyarán tragikusan kiéleződő német—csehszlovák viszály idején a lap riadóztat: „A csehellenes támadás — világháború!” — kiáltja például az egyik cím (1938. május 29). A Csehszlovákiát fenyegető német invázió előestéjén a szerkesztőség — a párt sugalmazására — csehszlovákiai körútra küldi Szimonisz Henriket (ma romániai német író), aki riportokban és *Gyújtópont* című kötetében számol be a létében fenyegetett közép-európai ország atmoszférájáról.

Mind több a lapban a MADOSZ politikája szellemében fogant cikk, és ezek egyre világosabban körvonalazzák egy szabadságvédő román—magyar közös harci tömörülés koncepcióját. Ennek ellenére a kritikus pillanatokban — és ilyenek 1938-ban gyakran fordulnak elő — a lap állásfoglalása újra meg újra elbizonytalanodik. Antifaszizmusa nemegyszer naiv és következtelen, nem haladja meg a polgári demokrácia álláspontját. Van példa vitathatóbb megnyilatkozásokra is.

1939. január 1-től Franyó Zoltán — tulajdonjoga és főszerkesztői minősége megtartásával — a *6 Órai Újság*ot Iosif Ranghet felkérésére az RKP rendelkezésére bocsátja. A szerkesztést egy kommunista írócsoport veszi át. Tagjai: Izsák László (Bálint István), Szabó Árpád, Lázár József és Novacu Lenke, akik közül a három első a *Korunk* munkatársa. Minthogy Kolozsváron szervezés alatt áll egy, a MADOSZ politikáját képviselő belpolitikai hetilap, az *Erdélyi Magyar Szó*, a temesvári lap új szerkesztői főleg a külpolitikára összpontosítanak. Egyáltalán nem mellékes feladat ez 1939-ben! A „Berlin—Róma—Tokió tengely“ fokozódó agresszivitásának a Horthy-fasizmus fenyegetőzéseinek s a nyugati hatalmak „érthetetlen“ passzivitásának körülményei között a külpolitika addig elképzelhetetlen nyomást gyakorol Románia belpolitikájára, nemcsak kormány szinten, hanem a társadalmi légkör s az egyéni tudatalakulás vonatkozásában is. Ilyen körülmények között a párt rendkívüli fontosságot tulajdonít a közvélemény marxi—lenini szellemű, alapos külpolitikai tájékoztatásának.

Eleinte az új szerkesztőcsoport saját anyagot — a cenzúrára való tekintettel — nem közöl. A cikkek zöme átvágás bukaresti, főleg pedig külföldi demokratikus lapokból. A kívánt tendenciát az anyag sajátos csoportosításával érik el. Ez az óvatosság azonban csakhamar túlzottnak bizonyul. A királyi diktatúra 1939 első felében még számol egy angol—francia—szovjet megállapodás lehetőségével, ezért — egyelőre bizonyos határokon belül — közöl Hitler-ellenes és szovjetbarát sajtómegnyilatkozásokat. Íme, néhány, ma már kordokumentumként ható cikk címe a *6 Órai Újság* 1939. évfolyamának első számaiból: *A munkácsi támadás, és ami mögötte van; A lengyel korridor* (1939. január 10); *Mi történik Huszton?* (1939. január 23). Hitler szlovák, lengyel és magyar csatlósai véres marakodásainak ma már szinte elfelejtett mozzanatai peregnék le ezekben a cikkeken, és sugalmazzák a később annyiszor ismétlődő tanulságot: a Duna-medence kis népeinek össze kell fogniuk, vagy egyaránt német iga alá kerülnek.

A fő feladat — magától értetődően — a hitleri Németország politikájának leleplezése. Az *Amít a német ifjúságnak tudnia kell*, illetve *Katona-parasztság Németországban* című átvett cikkek a náci belpolitika középkori vonásait mutatják be. Egy másik, a náci újbarbárságot jellemző cikk címe: *Embertenyésztés*. Akkor, 1939-ben még nem sejtettük, hogy a náci „embertenyésztés“ mellé rövidesen a „népirtás“ gyakorlata fog társulni!

Az új szerkesztőcsoportnak már az elején kényes problémákkal kellett szembenéznie. Így mindenekelőtt azzal a baloldali körökben elterjedt illúzióval, hogy háború esetén a német tömegek nem követnék a náci vezetőket. Erre az 1939-ben veszélyes önámításra felel a szerkesztőcsoport egyebek mellett az *Akar-e háborút Németország?* című, egy német emigráns-lapból (*Pariser Tageszeitung*) átvett cikk közlésével.

Fontos programpont 1939-ben az olasz fasizmus leleplezése, annál inkább, mert ennek számos védelmezője van ekkor mind a román, mind a magyar közvéleményben. Meg kell cáfolni az olasz imperializmus öngigazoló elméleteit, kimutatni, hogy a gazdaságilag és műszakilag gyenge Olaszország hódító politikájára biztos csőd vár. Ezt a kérdést taglaló cikkek: *Olaszország nem rendelkezik az életvitelhez szükséges térrel?*, illetve *Növekvő drágaság, emelkedő profit Olaszországban*. Ez utóbbi a nagyhatalmi militarista politika fonákjára, az olasz nép elnyomorodására vet fényt.

Több színvonalas írás tárgyalt 1939 elején, közepén magyarországi problémákat, figyelmeztet a náci Németországnak alárendelődő horthysta külpolitika várható tragikus végére. Ugyanakkor felfigyel minden olyan kezdeményezésre, amely a román—magyar szabadságvédő megértés útját egyengetheti. A főszólam itt a művelődéspolitikáé. Reprezentatív a témában — a később, 1943-ban az aradi sziguran-cán halálra kintzett — Szabó Árpád *Román—magyar szellemi közeledés* című írása (1939. február 6). Szabó Árpád cikkében a Vásárhelyi Találkozó és a magyarországi Márciusi Front egynemű jelentőségére figyelmeztet és az összefogás gyakorlati lépéseit sürgeti. Nem kevésbé égetően időszerű szempontok fejeződnek ki rangos publicisztikával Franyó Zoltán *Magyarország válaszáron* című írásában (1939. augusztus 20).

1939. március 15-én Hitler csapatai előzönlöttek a már amúgy is megcsontított Csehszlovákiát, amelyet — miután Szlovákia fasiszta kormányzat alatt „önállósodik“ — a Harmadik Birodalom „protektorátusként“ bekebelez. Ez az újabb agresszió, különösen pedig a nyugati hatalmak tétlensége, döbbenetes hatást gyako-

2
LEI

6 órai újság

2
LEI

Előfizetőknek lehetnek kedvezményes áron.
10 — Le, negyedévi 350 — Le, félévi
600 — Le, évi 600 — Le

SZERKESZTI:
FRANYÓ ZOLTÁN

Szerkesztőség és kiadóhivatal: I. (Csete-Bévi),
Szt. Egen de Savoya (Jánóherceg-utca) 1.
Csendes-nyomda.

Országszerte megindult a hajsza a Munkásblokk ellen

Éhségstrájkot kezdtek az erdélyi munkás-foglyok

Désen a sziguranca detektívjei dr. Pop Kornél királyi közjegyző ajtaja előtt tartoztattak le a „Dolgozók Blokkja” jelölő listájának benyújtóit — Marosvásárhelyen a rendőrség kénytelen volt 11 munkást szabadlábra helyezni, mert nem tudott

rol. A demokrácia sok híven defetizmus válik urrá, elcsüggednek addig baloldali meggyőződésűek, szimpatizánsok is. Szembe kell szállni tehát a defetizmussal, marxi—lenini szemzőgből kell megmagyarázni a cseh eseményeket. A szerkesztőség saját kommentárja mellett határoz. Címe: *Döntő bonyodalmak előtt*, szerzője: I. L. (Izsák László). A cikknek nemcsak a konkrét eseményeket kell megvilágítani, de egyúttal egész sor, mítosszá merevedett elgondolással is le kell számolni. Csehszlovákia fegyverlövés nélküli megszállása és feldarabolása nem Hitler-Németország ellenállhatatlan katonai fölényének a következménye, amint azt a fasiszta és profasiszta propaganda terjeszti — mutat rá a szerző. Arról van szó, hogy a nyugati hatalmak „münchenista” körei Ausztria és Csehszlovákia feláldozásával a német agressziót kelet felé, a Szovjetunió ellen akarják fordítani, éppen a Szovjetunió megerősödésétől való félelmükben. Nincs ok csüggedésre, bármilyen súlyos is a helyzet — sugalmazza a cikk. Létezik egy erő, amely képes megsemmisítő csapást mérni Hitlerre, s ez az erő a népek — köztük románok, magyarok — együttes szabadságharcával támogatott Szovjetunió.

Ettől kezdve az új szerkesztőség rendszeresíti saját heti külpolitikai kommentárjait. Kidolgozásokban szerepet játszik az RKP és a nemzetközi kommunista mozgalom dokumentumainak az ismerete.

1939 nyarán már kézenfekvő, hogy az agresszor államok bátorításának angol—francia politikája visszafordulhat az egyezkedők ellen. Mind több jel utal arra, hogy Hitler az első csapást nem a Szovjetunióra, hanem a gyengébbnek ítélt nyugati hatalmakra és lengyel szövetségesükre készül mérni. Ilyen értelemben világítják meg a kilátásokat a lap további kommentárjai, amelyek — Litvinov lemondása után — sejtetnek engedik egy szovjet—német fordulat lehetőségét (*A nemzetközi helyzet Roosevelt üzenete után*, illetve *Mi hátráltatja az angol—szovjet szerződés megkötését?* című cikkek). Ezek, az olvasóknál hamar népszerűvé vált prognózisok módszertanilag a szembenálló politikai rendszereknek nem csupán katonai, hanem társadalmi-gazdasági potenciálját is elemezték. Így jut el a lap külpolitikai kommentátora a danzigi krízis kiéleződése idején arra az akkor merésznek tűnő

következtetésre, hogy a béke már „agonizál”. Még kategorikusabban fogalmaz *Chamberlain ingadozása végzetes veszélyt jelent* (1939. július 15), illetve *Salzburgban a tengelyhatalmak gyors cselekvésről határoztak* (1939. augusztus 20). című értékeléseiben. A polgári világsajtó nagy része még a béke növekvő esélyeit véli látni, mikor a *6 Orai Újság* már arról beszél, hogy Salzburgban „Németország és Olaszország a végső döntésre, az általános háború elindítására határozták el magukat”. Két héttel később, 1939. szeptember 1-én a lap prognózisa, sajnos, beigazolódik.

A fő feladat, a fasizmus lélektani-ideológiai hadjáratának visszaverése, a defetista rezdületek leküzdésével, 1939-ben is megköveteli a nemzetközi kommunista és antifasiszta mozgalom, különösen a Szovjetunió rendszeres népszerűsítését. A tengelyhatalmak sikerei keltette pszichikai nyomás másképp nem lehetett eredményesen küzdeni. Megnö a fontossága a szovjet iparosítás, különösen a nehézipari fejlesztés eredményeiről szóló tájékoztatásnak. Alapvető fontosságra tesznek szert a Szovjetunió védelmi erejét ismertető sajtóanyagok. A lap közli például kivonatosan Vorosilov hadügyi népbiztos egyik beszámolóját *A szovjet hadi ereje* címen. Egy másik cikk *A Szovjetunió légi nagyhatalom* címmel a korszerű hadviselés elméletében olyan nagy szerepet játszó légierő szemszögéből mutatja be az első szocialista ország katonai felkészültségét. Rendszeresebbé válik a szovjet irodalom, művészet, tudomány bemutatása, s a szocialista társadalom morális fölényét kidomborító publicisztika. Jellemző példa Lázár József *Széljegyzetek egy aktuális filmhez* című méltatása (1939. április 17). Eisenstein, a híres rendező *Alexander Nyevszkij* című, 1939 tavaszán Temesvárott bemutatott filmjéről van szó, amely a népi ellenállás heroikus történelmi analógiáját kínálja a náci invázió fenyegette Európának.

A szerkesztőségben belül a kommunista tevékenység egészéért és a külpolitikai rovatért Izsák László felel. A belpolitikai rovat s a MADOSZ-problémák felelőse Szabó Árpád. Ő foglalkozik a nyomdával is. Szabó Árpád azonban június elején megváltik Temesvártól (az *Erdélyi Magyar Szó* felelős szerkesztői posztját veszi át Kolozsvárt). A „szovjet” rovatot és a nemzetközi munkaszervezői anyagot Lázár József szerkeszti; egyúttal fordítói munkát végez francia nyelvből, és kritikát, publicisztikát, sajátos hangú realista novellákat közöl. A szerkesztőség negyedik tagja, Novacu Lenke románból és franciából fordít, a népmozgalom híreit szerzi be, és segít az adminisztrációnak.

A lap rossz nyomdai körülmények között készül. Korrektor nincs, rengeteg a sajtóhiba, a nyomdai elírás. Ellenőrizetlen cikkek is bekerülnek néha egy-egy lap-számba. Némelyik cikk pongyola stílusban, olykor magyartalan fogalmazásban kerül az olvasó elé. Segíteni ezen a helyzeten azonban szinte lehetetlenség. A kommunista szerkesztők kivétel nélkül önkéntes munkát végeznek, kenyerkereső munkájuk utáni szabad idejükben. Nehezíti a helyzetet, hogy a lap előállítási költségeit is nekik kell előteremteniük pénzbeli hozzájárulások beszédésével, illetve a példányszám utáni bevételből. Ennek ellenére az érdekesen szerkesztett, hézagpótló lap Erdély-szerte keresetté válik, példányszáma gyorsan emelkedik.

A lap 1939-es évfolyama Európa minden országa külpolitikájával foglalkozik, kivéve a — román külpolitikát. Ami kevés ilyen vonatkozású anyag megjelent, az nem az új szerkesztőcsoport tollából származik. A cenzúra nem tűr bíráló cikket a királyi diktatúra valójában nagyon határozatlan, kapkodó, csupán a Titulescu-féle kollektív biztonsági és szovjetbarát orientáció elvetésében következetes külpolitikájáról.

Kevés a lapban az összromániai belpolitika. A királyi diktatúra alatt a legális sajtóban belpolitikai bírálatról nemigen lehet szó. Vannak mégis olyan pillanatok, amikor a cenzúrán keresztülútsúznak összromániai belpolitikai írások is. Ilyen pillanatot a diktatúra rendezte választási komédia előestéje, amikor a lapnak sikerül közölnie az RKP bánati titkársága *Üzenet* cím alatt kifejtt álláspontját (1939. május 30). Történezeink között ma is megoszlanak a vélemények arra vonatkozólag, hogy helyes volt-e a párt akkori vezetőségének a felhívása a „választáson” való részvételre. Ilyen kétélyek már 1939-ben is felmerültek. Az *Üzenet* kimutatja a királyi diktatúra képviselői rendszerének antidemokratizmusát, a „választás” csalárd jellegét. Élesen elhatárolja a párt álláspontját a polgári nacionalizmustól, és miközben Románia függetlensége és területi épsége megvédésére szólít, hangsúlyozza, hogy ezt az egyetemes antifasiszta és antiimperialista harc erdélyben is

teszi. „Románia megvédése lépcsőfok az imperializmus bukása felé, mégpedig nagy lépcsőfok!” — hangsúlyozza az *Üzenet* 1939 nyárelején, amikor még fennáll a lehetőség, hogy a királyi diktatúra hajlandó lesz fegyveres ellenállást tanúsítani a tengelyhatalmak és csatlósai agressziójával szemben. Mint tudjuk, a diktatúra nem ezt az utat választotta.

A *6 Orai Újság* a kommunista szerkesztőcsoport irányítása alatt kiveszi részét a párt nemzetiségi politikájának támogatásából is. Konkrétan a MADOSZ célkitűzéseiről van szó, annak összes erőnyeivel és korlátaival. A királyi diktatúra betöltötte ugyan a pártokat, a MADOSZ ennek ellenére létezik, működik. Az egyetlen legális lehetőséget jelentő Magyar Népközösségen belül küzdelem folyik a szintén betöltött Országos Magyar Párttal a szervezeti pozíciókért és a tömegek vezetéséért. A *6 Orai Újság* helyet biztosít minden olyan cikknek, amely a magyar dolgozó tömegeknek a Népközösséghez való viszonyát igyekszik tisztázni. Ráczy Gyula, a MADOSZ egyik vezető aktivistája *Magyarok a Népközösségben* címmel száll szembe az olyan — balos — nézetekkel, amelyek a Népközösség elutasítására hajlanak. Ezenközben azonban cikkében egy osztályok feletti „nemzettest” lehetőségének hamis illúzióját villantja fel (1939. március 7). A tárgykör leglényegesebb cikkeinek egyikét Iosif Ranghet írja *Jusson képviselőhöz a Népközösségben minden magyar réteg* címen (1939. június 17). A cikk elveti az osztályok feletti nemzeti egység gondolatát, s a nemzeti egységet a különböző érdekű osztályok kölcsönös engedményei révén, a dolgozók képviselőinek a vezetésben való részvételével — antifasiszta platformon — óhajtja megteremteni. A cikkhez fűzött szerkesztőségi kiegészítés rámutat, hogy a nemzetiségi kérdés nem csupán kulturális kérdés. Vannak megkerülhetetlen szociális vonatkozásai is, például a munkavállalási diszkrimináció problémája vagy a közigazgatásban való számarány szerinti képviselő kérdésé.

A népek közös antifasiszta, békevédő összefogása szellemében fogan a kommunista szerkesztőcsoport és Franyó Zoltán együttes munkájával kihozott, irodalmilag-politikailag magas színvonalú Petőfi-emlékszám (1939. július 31). Ebbe a tematikába illeszkedik bele Bálint István (Izsák László) és Balogh Edgár izgalmas vitája Szabó Dezső erdélyi körútja kapcsán a Duna-medence népei összefogásában alkalmazandó taktika kérdéséről, illetve a Szovjetunió szerepéről egy antifasiszta védelmi háborúban (1939. július 15. és augusztus 20).

1939. augusztus 20-án a kommunista szerkesztőcsoport megbízatása váratlanul megszűnt. Az ok: egy sor mély elvi ellentét a kül- és belpolitika megítélésében, amit egyesek, azoknak az időknek a merev gyakorlatához híven, a lapra háruló következményekkel nem számolva, hatalmi szóval akarnak megoldani.

A lap új kommunista szerkesztői, Magyar Tivadar és mások, újságírásban, irodalomban kevésbé járatosak. Ennek ellenére a lap további néhány számában nyomom követhető még a tevékenységük. Lényegileg értékes cikkek világítják meg most is a nemzetközi politika alakulását, a második világháború kitörésének okait és körülményeit, a szovjet—német megnemtámadási szerződés hátterét, amelyet az adott európai konstellációban elkerülhetetlen, a Szovjetunió szempontjából szükséges lépésként értelmeznek. Franyó Zoltán *Orosz előnyomulás — a békéért* címen az 1919 után Lengyelországhoz csatolt ukrán részek 1939 szeptemberében kialakult új helyzetét kommentálja. A lap ismerteti az Armand Călinescu miniszterelnök ellen elkövetett vasgárdista merényletet, és élesen elítéli a fasiszta terrorizmust (1939. szeptember 25). Am az új szerkesztők hamar kimerülnek a számukra szokatlan feladattól: a lap előállításának nehézségeitől, Franyó Zoltán pedig nem rendelkezik a kellő anyagi lehetőségekkel. Ilyenformán a *6 Orai Újság* megjelenése 1939 utolsó negyedétől kezdve rendszertelenné válik. Továbbra is megőrzi antifasiszta vonalát, s a haladó romániai magyar élet nem egy politikai képviselője, köztük Józsa Béla, Bányai László és mások, továbbra is él a *6 Orai Újság* nyújtotta közlési lehetőségekkel. De a lap hanyatlása a jelzett szubjektív, illetve a királyi diktatúra teremtette objektív nehézségek nyomása alatt most már feltartóztathatatlanná válik.

1940 decemberében, a vasgárdista-antoneszkánus uralom alatt, a lapot betiltják.

Marian Viliam—Izsák László